

Byahornet

Bygården i Tomelilla

Skåningarnas Hembygdstidning

Nr 3 1966

–

Jubileumsårgången

–

Pris kr. 3:–

Vad skjutsdagböckerna berätta

I MÅNGA AVSEENDEN KAN 17- och 1800-talets gästgivaregårdar beskrivas som dåtidens resebyråer. Härifrån beställde man sina resor och något av de få fortskaffningsmedel som stod till förfogande — alla med hästen som drivmedel. Valfriheten var begränsad till enbets- eller tvåbetsåkdon, d. v. s. en eller två hästar. Fanns det ej behov för vagn, kunde den resande använda sig av enbart ridhäst.

”Inbokningen” skedde i gästgivaregårdens Skjutsdagbok, i vilken beställning av skjuts kunde antecknas. Före avresan var man dessutom skyldig att skriva in sitt namn och sin adress samt ”hvertän” man tänkte färdas.

Pass var ingen okänd företeelse. Gästgivaren hade bl. a. på sin lott kontrollera att den resande var utrustad med dylik legitimationshandling. För att förflytta sig från ett län till ett annat erfordrades att giltigt pass medfördes. Sådant utfärdades av det läns myndigheter i vilket man var bosatt.

Fram till mitten av 1800-talet fanns också en särskild kolumn i Dagboken — ”Af hwem den Resandes Pass blifwit utfärdat” — där noteringar gjordes såsom ”fr. Stockholm”, ”fr Jönköping”, ”fr Wäxiö” o. s. v. Var man dessutom riktigt känd av Gästgivaren, så skrev han helt enkelt bara dit ”Känd”. Var det en verkligt celeber gäst som Esaias Tegnér räckte det tydligen med enbart ett streck. Så var exempelvis fallet i dagboken från Broby Gästgivaregård, den 5 juni 1819. Tegnér var då på väg från Lund till Stockholm för att så småningom få plats och säte på Svenska Akademiens stol nummer åtta.

I ett fall kan det sägas att dåtidens ”resebyrå” var ett strå vassare än våra dagars. — Efter färdens slut hade man nämligen möjlighet att på särskild angiven plats — under ribriken ”Resandes annotation” i dagboken skriva ner eventuella klagomål på skjuts eller gästgivare.

Under titeln ”Gästgifvarens anteckning” hade så Krögaren skyldighet att bemöta och förklara den anmärkning som givits. Han var också mycket noga med att göra detta, ty boken skulle ”ren, ostympad och utan förolämpande anteckningar mot Resande, vid månadens slut bevisligen tillställas närmaste kronobetjente... för att derefter ofördröjligen till Landskansliet insändas.” Därefter hade Kungl. Befallningshafvande att taga ställning till eventuella straff eller böter på sådana förseelser, som ansågs strida mot gällande förordningar.

Det var väl ett förfarande, som med tanke på ”våra dagars resebyråskandaler” vore väl värt att taga efter.

Kommunikationerna och gästgiverierna drevs efter speciella regler, som fastställdes av Kungl. Maj:ts förordningar och kungörelser.

Sex år efter Skånes officiella övergång till Sverige tillkom 1664 års ”Krögar och Gästgifvar Ordning” som väl varit den, som i första hand lade grunden till ett par århundradens gästgiveriverksamhet. Den tillkom bl. a. för att bringa ordning och reda i Skjutsinstitutionen. Systemet med s. k. Hållskjuts infördes vid detta tillfälle och förbättrades ytterligare genom 1734 års gästgivareordning.

Det visade sig emellertid vara ganska svårt att från de styrandes sida få ett fast grepp om organisationen. Misstolkningar och annat bidrog till, att såväl skjutsande bönder som gästgivare och de resande kom att på olika sätt klaga hos myndigheterna.

För att i någon mån råda bot på detta förhållande, lät man på 1760-talet införa ordningen med Dagböcker. Kronolänsmannen fick bl. a. till uppgift se till att dessa verkligen sköttes så, som man hade tänkt sig. Före den 15:de i varje månad skulle han genom förrättning kontrollera såväl skjuts som gästgivaregård. Vidare var han skyldig att notera sin visitation i dagboken, vilken som tidigare nämnts,

vid månadens slut överlämnades till Kungl. Befallningshafvanden för granskning.

De flesta av dessa böcker ha med åren försvunnit. Men från dem som fortfarande finns i förvar — i regel från 1800-talet — få vi en hel mängd intressanta upplysningar om gästgiveriernas verksamhet jämte krögarens, skjutsarens och den resandes vedermödor under denna tid.

Dagboken är tryckt i folioformat och upptar inledningsvis en förteckning över antalet hästar som "skjutsen utgöres med" och till vilka närliggande gästgivaregårdar som skjuts avgår. Vi får också besked om skjutslegan, d. v. s. priset för resan.

ny kår tar överhanden. Det var handelsresandens.

En av dessa, David Dahl, från Göteborg, gästär år 1875 Anderslöv och klagar över gästgivaregårdens vagnpark på följande sätt:

"Då tredje gången jag på Anderslöv blifvit nekad vagn till en häst hvilket Gästgifvaren påstår sig ej vara skyldig hålla, utan endast kärra, hvilket gjort att jag blifvit nödsakad taga 2:ne hästar oaktat jag annars ej behöfver mera än en för de saker som medhafvas, och som i dagboken stå upptagna för vagnpengar, vågar jag på den grund göra vederbörande uppmärksam härpå."

Han återkommer år 1877 till Anderslöv och fin-

Staffanstorps
gästgivaregård

Denna artikel vill presentera några axplock ur senare 1800-talets dagboksanmärkningar. I de flesta fall låter vi de ursprungliga författarna komma till tals, medelst direkt gjorda citat. Dessa ger i många fall vid handen, att kunskapen om sättet att uttrycka sig i skrift stod på en ganska låg nivå. Fler-talet föredrog att med pennans hjälp meddela sig i talspråket, och stavningen blev därför oftast färgad av respektive personers egen dialekt.

Vid ett närmare studium av dessa liggare finner vi dessutom, att mängden av resande före år 1864 domineras av adelsmän, officerare och präster, för att efter detta år, då näringsfriheten infördes, en

ner då förhållandet oförändrat. Detta bidrager till, att han då gör ett instämmande med en annan herre av samma skrå, Iwar Bagge, hemmahörande i Norrköping. Så här skriver han:

"Underetcknad har blifvit av Gästgifvaren nekad skjuts med enbetsvagn. Kärra har erbjudits mig, men som jag ej på något villkor åker i sådan, nödgades jag taga vagn med 2 hästar."

David Dahl tillägger:

"Refererar till ofvanstående, att äfven jag nekad vagn med en häst, mot vanlig skjutslega."

Dagboken blir därpå besiktigad av Kronofogde J. Holmgren, som gör sitt utlåtande:

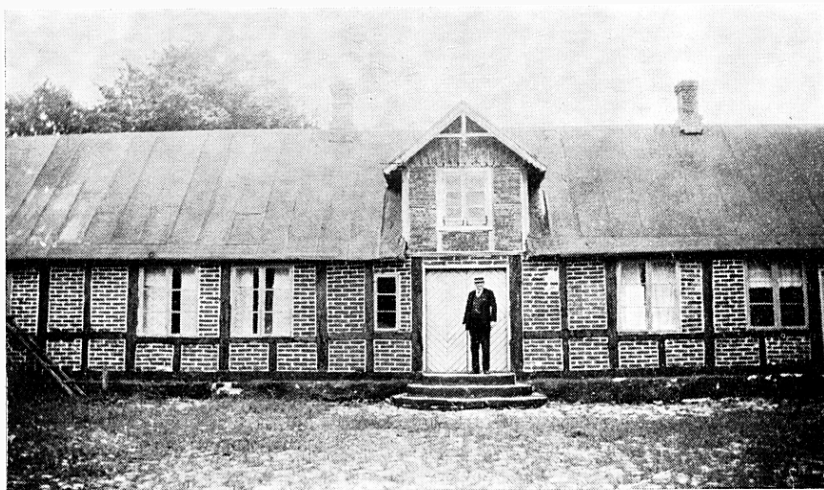
”Då det för skjutsentreprenören gällande kontraktet icke innehåller någon föreskrift om att han skall vara försedd med fyrhjuliga enbetsåkdon, torde ofvanstående anmärkningar, såsom obefogade, icke förtjena afseende, och har jag af sådan anledning icke ansett nödigt infordra vederbörandes gästgivareshörens förklaring deröfver.”

Dåtidens handelsresande ansåg det tydligen inte vara representativt att anlända till sina kunder i enbart vanlig kärra, men samtidigt hade man en vilja, då som nu, att hålla sina resekostnader nere så mycket som möjligt. Vad det sedan beträffar gästgivaren ansåg denne, att det var betydligt mer lönande att ha tvåbetsvagnar, som gav ett större tillskott i kassan.

Förmodligen hade Kapten Palmer blivit besviken på Pigan på grund av obesvarade inviter, ty i en diger inlaga till ”Kronofogden och Riddaren O. Åberg” skriver Kronolänsman O. Leth och på alla sätt intygar hennes ärbarhet:

”Hans tjenstepiga Erika Persdotter som öppnat dörrarne för den resande och anvisat honom rum och ljus under det han väntade på skjutsen, som anlände inom 1/4 timma, säger sig icke hafva i en eller annan måtta förolämpat honom och bestrider för den skull hvad anmärkningen i sig fall upp-tager . . . Pigan är känd såsom vänlig och beskedlig, hvadan jag betviflar att hon vid detta tillfälle skulle hafva förgått sig.”

I sin avslutning hemställer Leth, att anmärkning-

*Tranås gästgivaregård år 1935
På trappan Nils Pehrsson (Lode)*

Officerarna var flitiga och pretentiösa resenärer, som många gånger kunde ställa till problem, av de mest oanade slag. I mars 1873 fick Gästgivare N. P. Nilsson i Fleninge erfara detta genom en Kapten B. Palmer som anför:

”Högst otidigt bemött vid uppkallning av Skjuts-personalen i väntrummet kl 12.15 n. efter 15 m. bultning i dörrarna.”

Gästgivare Nilsson går i svaromål och meddelar:

”Dett klagomål i dag Boken den 17 dennes, kan ej gifva någon upplysning om, af den orsak att dett var minatt då han ankom. Så fort Pigan fick litet kläder på sig så uppnade hon Dörren för honom han uppförde sig som mindre vittande eller fult. Efter Pigans uppgift, som härmed jag intygar.”

en skall lämnas utan avseende, och så blev även fallet.

I fortsättningen fick N. P. Nilsson det tämligen svårt med att anskaffa villigt och bra tjänstefolk. År 1875 noterar en A. B. Collin nedanstående rader:

”Anhåller att gästgivaren härstädes har sådan tillsyn för Hållkarlen att han icke bemöter resande med otidigheter som faller var i afton emot under-tecknad.”

Väl medveten om svårigheterna att få nya med-arbetare är Nilsson mycket mån om, att behålla dem han har och av denna anledning tar han nu sina anställda i starkt försvar och bemöter Collins kritik sålunda:

”Förklaring å detta klagomål i dagboken är utan orsak, dett kan väll icke vara Gästgifvare eller hållkarlens Skyldighet att stå på gården kl Emellean 12 å 1 — på natten — Hade hans adress Eller hemvist varit bekant Borde den Heren Tilltallas för Svordommar och otidigt uppförande mot Pigan och Hållkarlen — Man har svårt att få Tjenare af den orsak di blifver illa bemötta af en del Resande.”

Joh. Johnsson från Alnarp var en kitslig herre. Han reste härs och tvärs i hela Malmöhus län. Kunde han komma åt, så nog var han den förste att påminna gästgivaren om dennes existens.

I maj 1873 uppenbarar han sig hos Sam Krakau i Dalby och klagar där på skjutsaren från Lund. Han hade vägrat ”lemna honom tömmarne” — en rätt som annars var fastslagen enligt Kungl. Maj:ts Kungörelse § 3 — och i juli samma år skriver han i Efverlöfs Gästgifvaregårds dagbok:

”att den erhållna skjutsen war sämre än som någongång farit under 1½ års ständiga resor i Malmöhus län bjudits, äfwensom att wäglängden till Womb uppgifvits wara 1¼ mil samt att Pål Larsson i Hemmestorp utgjort denna skjuts anmärkes här af . . .”

På Efverlöf residerar vid denna tid Gästgifvare Lars Persson, som i sitt inlägg påpekar att det inte alls var Pål Larsson som framförde ekipaget utan helt enkelt han själv,

”att sedan Gr. Johnsson hit till Gästgifvaregården den 24 dennes anländt och begärt en häst med åkdon till Womb, därvid han ej omnämnde att han ville ha fjädersäte, han genast erhöi skjuts med en häst och enspänningsvagn. Att denna skjuts för fortgångens skull utgjordes af mig sjelf, ehuru Pål Larsson i Hemmestorp efter tur stod till att skjutsa: Samt att jag endast uppgaf att wäglängden till Womb utgjorde ungefär 1¼ mil, således ej något bestämt, enär wägen icke är uppmätt.

Då Gr. Johnsson alldeles icke haft något skäl för sin klagan, så hoppas jag att denna lemnas utan allt afseende synnerligast som den erhållna hästen och enspänningsvagnen omöjlig kunde af någon som hälst kasseras.”

År 1876 lär Efverlöfs Gästgifvaregård också ha haft speciellt personliga relationer med Befallningsmannen i Malmö. I november månads dagbok förekommer ett, av dåvarande traktören Lars Glans, märkligt skrivet brev:

”Jag får be Befallningsmannen om jag kan få

komma till Malmö med den derade Pikan så hon kan kom hem till jul hon står öfver mig var dag och Gråter. Jag ville komma den 12 december men wi kan talas vid om lördag men iskalla väderleken bli sådan att Befallningsmannen icke kan komma så skriv till mig när det får va

Lars Glans.”

Hessleberga Gästgifvaregård var inte stor. Här fanns att tillgå 6 st hästar. Av dessa stod två genast till förfogande medan de övriga kunde tillhandahållas först efter en eller 1½ timma. Skjuts utgick härifrån till Dahlby, Weberöd, Svedala, Malmö och Lund. Var man däremot på väg till Hessleberga var man tvingad att resa över Dahlby eller Weberöd.

Krogvärd var här Nils Jönsson, som lär ha varit en gästgifvare som inte tog sin uppgift så där alldeles allvarligt.

Fil. Dr. N. Olof Holst från Lund hade beställt skjuts till att möta vid Lyngby prästgård, men någon sådan kom aldrig, i stället fick han ett meddelande att ”gästgifvaren rest bort och tagit vagnen med sig.” Dr. Holst anför vidare, att ”När gästgifvaren hemkommit har jag mig icke bekant, men hvarken igår eller idag på morgonen anlände någon skjuts.”

Om de dåliga förhållandena som rådde på denna gård få vi ytterligare belägg för genom en herr S. Jönsson, som gästade gården den 31 oktober 1875. Han gav Nils Jönsson en allvarlig erinran, mot hans försummelse av Kungörelsens § 15, i vilken det heter, att ”På gästgifvaregård skola vara nödiga byggnader för resande såsom sal eller gäststuga, två eller flera dragfria och väl för sedda gästrum, stall samt vagnslider med lås. Salen eller gäststugan skall under den kalla årstiden alltid hållas eldad och varm.”

Det var framförallt mot denna sista mening i kungörelsen, som Jönsson riktade sin anmärkning:

”Jemte detta får jag till Herr Kronolänsman laga anmäla Gästgifvaren vid Hessleberga Gästgifvaregård för det han uraktlåtit att i hans Gästgifvarestuga lemna upplysning samt af vem Eldvärme i Gästgifvarestugan.”

Kronolänsman S. Collin gör efter en tid besök på gården, i och för en kontroll av förhållandet, och vi får i hans rapport veta

”I gästgifvaregården finnes sal eller gästgifvarestuga och två gästrum. I de två sistnämnde rummen

finnes kakelugnar men ingen sådan i salen. Gästgifvaren Nils Jönsson blef alltså nu af mig ålagd att utan uppskof anbringa kakelugn i salen, och att der ständigt hålla eldat och varmt under den kalla årstiden. I öfvrigt ingen anmärkning.”

Utskänkings- och försäljningsrätt av Öl och Brännevin hade gästgivaregårdarna sedan gammalt. Enligt 1734 års Gästgifvar Ordning skulle ”Gästgifware . . . efter Theras wilkor och Landsens lägenhet til the resandes behof wara försedde med . . . enkelt och dubbelt Brännewin (Öl och Swagöl) . . .”

När husbehovsbränningen avskaffades år 1855 så fick detta bl. a. till följd att gästgivaregårdarna ännu mer än tidigare blev frekventerade av ortsbefolkningen, som då och då ville ta sig en ”jamare”. Nu var det alltså inte enbart de resande som tog in på gården, utan man fick också se byns folk sitta bänkade tillsammans med färdfolket. Man skålade och drack och desto längre framåt kvällen som tiden gick, desto fler berättelser fick man sig till livs om den värld, som för så många var så avlägsen deras egen.

Men brännevinet hade också sina problem, som strax skall framgå.

Innan vi fortsätter vill vi som ett kuriosum nämna, att Tunneberga Gästgivaregård, i trakten av Hälsingborg, år 1878 var ett s. k. Nykterhetsvårds- hus och hade ej någon utskänkning, dock undantaget Augusti och September månader, då sillfisket pågick!!

Några av nöjena under slutet av föregående sekel var att företaga utflykter. Ett ganska vanligt mål var Ringsjöbygden med dess vackra natur. År 1877 hade arrendator A. Runnerström tillsammans med 12—14 andra personer, fördelade på två vagnar, varit ute på en sådan lusttur. — Man förstår att resan försiggått under mycket gemytliga och angenäma förhållanden. På hemvägen mot Östraby passerade man Hörby Gästgivaregård och visst skulle det väl smaka gott med litet påfyllning hos Gästgifvare Johan Nilsson, innan man fortsatte färden vidare. — Klockan var förstås elva på kvällen, och det var många timmar kvar till dess att solen åter gick upp. Med litet knep skulle man väl alltid kunna ordna till, så ens törstiga strupe fick något till livs.

Men, men! Runnerström kände tydligen inte Johan Nilsson, för det var en krögare som inte gick på vilka stötar som helst. Resultatet blev att Run-

nerström blev nekad sitt ”eldvatten” och Nilsson fick en anmärkning, som kort och koncist löd:

”Nekad Brännevin och vin till maten.”

Klagomålet underställdes Kronofogde Witthoff, som med anledning av Johan Nilssons förklaring inte lät det komma till någon åtgärd. Han beskriver Runnerströms besök så här:

”att de kl 11 på natten och efter att ha knackat på dörren till Gästgifveriet tillkännagaf att di ville bli insläppta för att få Spirituosa hvilket afslogs på grund af gällande förordning jag anser mig ej dertil vara berättigad efter kl 10 på aftonen. Sedermera requirerades skjuts af Herr Runnerström, för att enligt hans förmenande derigenom kunna tilltvinga sig Spirituosa.”

En annan Gästgifvare, som inte heller var lätt att klara var A. Nilsson på Östraby. Var man dessutom militär, så gavs det ingen pardon. Det fick J. Sandberg erfara efter det han i dagboken framhållit:

”oförskämt bemötande från gårdens sida.”

Nilsson fattar pennan och skriver:

”att nemde person ankom till gästgivaregården den 26 kl omkring 3 efterm. och begärde och erhöill todody vilken förtärde åtskilliga till kl 10 och sedermera ville tilltvinga sig ännu mera vit (vitt = brännvin) blef honom nekatt *förresten tålte jag inte till den personen nemde Harre är en Furir vid Södra Infanteriet* och boende i Malmö.”

Om det varit av spritbegär eller enbart för att spela Sam Krakau i Dalby ett spratt är inte känt, men fyra herrar med en Dreiblick Nilsson i spetsen kom en sommarnatt år 1872 och uppvaktade honom och ville bliva insläppta.

Episoden som fick ett ganska dråpligt slut inleddes med Dreiblick Nilssons klagomål:

”Den 11 juni har undertecknad beställt skjuts till Lund kl 12.50 natten och har vi fått vänta utanför utan att slippa in på gästgifveriet minst en quarte timma och blifvit af betjeningen afsnästa.”

För att kunna ge Kronolänsman Holmgren så noggranna upplysningar som möjligt satte Sam Krakau därför sig ner, i sin fyrlängade och halm-taksförsedda gård, och författade en utförlig förklaring om händelseförloppet:

”I anledning av motstående klagomål får jag ödmjukt upplysa: att herr Dreiblick m. fl. inte på förhand beställt skjuts, men ankom hit den uppgivna natten, då min dräng som låg i Krogrummet, genast eller så snart han hörde Herrarnes knackning upp-

steg och öppnade för dem: att sedan Herrarne inkommit i rummet och tillsagt om skjuts, drängen uppväckt min Piga, samt därefter likaledes väckt Hållkarlen och tillsagt denne att ombestyras skjutsen: att drängen och pigan båda försäkras att de icke på något sätt hvarken avsnäst eller förfördelat Herrarne, men däremot påstå att Herrarne varit mycket krångliga och upphetsade samt alldeles icke velat taga reson: utan begärt och erhållit Dagboken, däri de skrifvit klagomålet. Då jag därefter på Pigans begäran, uppstigit och inkom i krogrummet, frågade Herrarne med hvad skäl de hade till Klagan, men då kunde Herrarne alls icke uppgifva någon giltig orsak dertill utan förklarade sig vilja återta klagomålet."

Slutet på historien hade sin "poäng" genom Krakaus tillägg:

"Såsom tillägg till ofvanstående må nämnas, att Herr Dreiblick m. fl. icke begagnade den begärda skjutsen, utan betalade återgångspenningar, samt att Herrarne woro försedde med *egna hästar och wagn, hvarmed de äfven afreste.*"

Återgångspengar var den skjutsandes ersättning för utebliven skjuts och utgjorde 25 öre för varje beställd häst. Han kunde dessutom erhålla "väntepengar" som utbetalades i sådana fall, då han efter beställd tid fick vänta på den resande. Den första väntetimmen var fri, men därutöver betalades sådan med 50 öre per häst och timme. Skjutsen ansågs förbrukad efter 4 timmars väntetid, som skjutsaren fick fördriva på gästgivaregården. Möjligheter till tidsfördriv saknades inte. Kortspel och skänkstugans lockande frestelser fanns alltid nära till hands. Men hans tjänst bestod inte alltid i öl, kvinnor och sång. För det mesta fick han, bokstavligt talat, "ligga i selen". Många gånger kunde det också ha sina risker. Han kunde inte på förhand veta, vad den resande var för en person. Det var inte sällsynt, att han många gånger blev hotad med stryk, som fallet var för skjutsaren i Skivarp.

Dagboken berättar den 13 november 1872 "vägrades vid ankomsten till Svarte skjutsaren att mig längre fortskaffa".

Den som hade nedtecknat dessa rader var en herre vid namn Martin Nilsson.

Till skjutsarens försvar låter Entreprenören och tillika kyrkovärden Nils Olsson göra följande notering:

"Med anledning af Martin Nilssons klagomål torde jag få anföra att då han den 13 dennes regvi-

rerade och erhöll skjuts härstädes underrättades han om att vägen ungefärligen vid Svarte var alldeles ofarbar hvarför öfverenskommelse träffades med undertecknad Entreprenör att skjutsaren skulle återvända vid nämnda ställe när Nilsson förklarade sig vela sedan fortsätta resan till fots och erbjöd bemalte Nilsson sig att betala för den sålunda begagnade skjutsen 1 Rdr 50 öre, men i stället för att fullgöra detta ville han överfalla och piska skjutsaren sedan dess likväl nämnde Nilsson först varit inne i den såkallade Svarte krogen. Dagen därefter kom samma person till Skivarp och då han erinrades om sin förseelse och olagliga beteende samt påmindes om att betala berörda skjutslega svarade han i sturska ordalag att det kunde jag söka honom för, att detta är fullt sanningsenligt kan nu vittnen styrka."

De "som med liflig ed" kunde styrka riktigheten var Christer Larsson, Åbo nr 1 Alemaka jämte Lars och Hans Pehrsson, Åboar å nr 22 i Skivarp.

Till gästgivarens skyldigheter hörde bl. a. också att se till "det de hästar och fordon, som nyttjas till skjutsning, äro dugligen och försvarligen samt i annat fall sådant hos kronobetjeningen till beifran anmäla; kommande den . . . att för sådan felaktighet plikta fem kronor."

Fem kronor var mycket pengar. Men trots detta hot, var det inte alltid, som det stod rätt till med hästarna. De var oftast dyra och inte så sällan hände det, att man tog chansen behålla en gammal avdankad krake i sin tjänst. Det får vi veta bl. a. av Handelsagenten N. Olsson, som representerade Handelsbolaget Schmidt, Alhström & Co, i Malmö.

Förutom andra bestyr, som traktören J. Åkesson på Röstånga hade i mars 1873 fick han nu ta i tu med att författa ett försvar för den grava anmärkning, som av Olsson riktades mot honom, genom en notering i Åkars Dagbok — det Åkarp som numera går under namnet Marieholm.

"Under den 18 dennes erhöll undertecknad skjuts å Röstånga Gästgifveri 1 häst med åkdon att skjutsa till Åkarp, men som hästen var gammal och mager samt tillika halt blef den uttröttad då vi nådde Ask, liggande 1/2 mil från Röstånga — där jag får mig föranlåten taga syn å densamme som verkställdes af Handlanden Herr J. Brodin och Korperal Forsberg båda i Ask, hvilka förklarade att hästen ej kunde gå vidare utan vore allredan utplågad, hvarför jag för resans vidare fortsättande fick omnämnde Herr Brodin att skjutsa till Åkarp för en

skjutslega af 4 Rdr hvilka jag anhåller återfå af entreprenören i Röstånga efter afdrag af skjutspenningarne samt ersättning för försummad resa med 15 Rdr.

På tillfrågan å Skjutsaren Sven Persson i tjänst hos entreprenören Axel Rasmussen i Röstånga om han förut visste att hästen var halt och oduglig till skjutsande svarade han ja."

Vilken följd som Olssons anmärkning hade får vi inte veta. Gästgifvaren August Swensson i Åkarp hade ingen anledning ingå i svaromål, och i Röstånga Dagböcker står inget nämnt om fallet.

Men ej heller Åkarp var fri från klander. — Sedan lång tid tillbaka hade gästgifvargårdarna även uppgift inom postgången. På vissa sträckor hade man tillsatt speciella postdiligenser. Så var fallet mellan Hälsingborg och Göteborg. Deras naturliga anhalter var gästgifvargårdarna utmed stråkvägen. År 1860 inrättade Generalpoststyrelsen expeditionskontor eller postexpeditioner, men för den skull hade inte gårdarna helt spelat ut sin roll i postgången. De var allt bra att ha till hands och det tyckte nog också postiljonen som den 12 febr. 1871 klagar:

"Wid Åkarps Gästgifvaregård, som jag passerar kl 1/212 den 12 vägrades mig skjuts av Entreprenören för postens fortskaffande, och fick i stället på annat sätt med Gästgifvare Nilssons försorg andra hästar anskaffas hvarigenom postens fortgång försinkades hvilket jag härmed får anmäla."

De allra flesta tvisterna uppstod emellertid kring skjutslegan. Ett flertal påpekanden handlar om "för hög och uteblifven skjutslega", som i de flesta fall ordnades upp och fick sin förklaring genom väglängd etc. Det inträffade inte så sällan, att skjutskarlen blev nödsakad ta en omväg på grund av vägnarnas urusla beskaffenhet — och genast blev skjutspenningen dyrare.

I Malmöhus län var dåtidens landshövding Samuel Gustaf von Troil den, som var den allra ivrigaste för att se till att vägarna kom i ett gott skick. Man talade bl. a. om att de skånska vägarna blev "troilade". Det var också han som gav Skåne en järnvägsförbindelse med övriga delen av landet,

vars första etapp Malmö—Lund han med berättigad stolthet invigde år 1856.

Bland de mera gåtfulla noteringarna i dessa dagböcker finner vi ett exempel från Saxtorp. Där figurerar en mystisk låda. Kan det möjligen ha varit Gästgifvare Petterssons rädsla för att eventuellt haft med tjuvar att göra, som får honom till följande notering:

"1872 den 29 november, ankom Gust. Wühls förbud från Kjefflinge hit kl tio och 40 minuter f. m. med hafvande En låda med bokstäfverne GHK Skjuts samma dag kl 12 och 30 minuter."

Ingen regel utan undantag. Det fanns faktiskt tillfälle då man gav en eller annan eloge åt traktören och dess näringsställe. — En god reklam fick väl gästgiverskan och enkefrun Sophi Nilsson på Skifvarps Gästgivaregård genom H. J. Hansson från Lomma, i följande rader år 1875:

"Det goda biret recommenderas till de afresandes åtanke."

I och med järnvägens utbredning uppstod vid dess stationer — hotell, som efter den tidens syn var nya, moderna och mer spännande näringsställen, där nyfikenheten på kärror och charabangers ankomst utbyttes mot det tekniska underverk som kallades tåg. Några år därefter kommer ett annat fortskaffningsmedel in i bilden — bilen.

Tillsammans bidrog dessa båda nyheter, jämte hotellväsendets allmänna utbredning, till att gästgivaregårdarna och deras verksamhet såsom institution alltmer miste sin aktualitet, och de avskaffades officiellt först år 1933 genom en Kungl. Förordning.

Därmed försvann också de i denna artikel berörda skjutsdagböckerna, som f. ö. även innehåller mycket annat av intresse — men det är ett annat kapitel.

Kanske skall också framhållas, att den sista stadgan om skjutsväsendet utkom 1911 och att även den i sin helhet avskaffades 1933.

Slutvinjetten på denna artikel får sammanfalla med vad Gästgifvare J. Åkesson, i oktober 1871, skriver i Röstånga Dagbok, då han överlåter sin rörelse till O. Svanberg — ett kort och gott — "Farväl".